

Verklighet och tro i Antje Jackeléns "Otålig i hoppet"

Björn Svärd (2022)

Inledning

I Formad verklighet eller Antje Jackeléns skapelseteologi

II Formad tro eller Antje Jackeléns bibelbruk

- 1 Bibelanvändningen, en karakteristik
- 2 Bibeln som bestämmande faktor
- 3 Bibelförståelse utifrån att Gud är kärlek
- 4 Övergripande om den kristna tron i "Otålig i hoppet"

III Verklighet och tro som jag ser det

Inledning

Antje Jackelén (AJ) har i pandemitider publicerat "Otålig i hoppet" (2020)¹ med underrubriken "Teologiska frågor i pandemins skugga". Trots det ringa formatet kan boken karakteriseras som genomarbetad. Läsaren får del av en genomarbetad teologisk framställning om än i kortformat. Dess syfte är att befästa det kristna hoppet i en för tron svår tid.

Boken sticker ut genom att tala om tron utan att väja för det naturvetenskapligt klarlagda. Enligt AJ belyser tron den verklighet som inte minst naturvetenskapen mejslat fram. Hon förutsätter alltså inte parallella verkligheter, den på naturvetenskap grundade och den bibliska. Däremot gör hon boskillnad mellan det ena och det andra. För mig som läsare har detta inneburit att jag med AJ som språngbräda fått nytt bränsle i min egen reflexion över detta fenomen.² Det är en allmän sanning att varken det ena eller det andra som är sprunget ur människohand, det må handla om det faktiska eller det tänkta, är oformat. Så inte heller i "Otålig i hoppet" där det subjektiva formandet är så tydligt att det lockar både till dialog och diskussion.

I mina kommentarer nedan går jag inte in i någon dialog med AJ. Däremot syftar min framställning till att belysa hur AJ med mitt uttryck "formar" såväl verklighet som tro i sin teologi. Min belysning sker i två steg, först utifrån hur hon ser på verkligheten sedan utifrån hur hon betraktar tron. Slutligen för jag samman tro och verklighet i ett avsnitt där jag ser på

¹ Antje Jackelén, Otålig i hoppet. Teologiska frågor i pandemins skugga, 2020

² Se min utläggning om förhållandet fakta värderingar och tro i bjornsvard.com
1 av 25

”Otålig i hoppet” som teologi. Detta leder över i några påståenden om teologins både subjektiva grund och nödvändighet.

För att läsaren lättare skall kunna följa med har jag i en bilaga skrivit ut samtliga i boken förekommande bibelhänvisningar.

I Formad verklighet eller Antje Jackeléns skapelseteologi

Jag har funnit att AJ i sin skapelseteologi i första hand tar spjärn mot *verkligheten*, den verklighet varav allt liv, även hennes eget, beror. Denna verklighet förstår jag som *varat*, dvs livet, tillvaron, såväl i sin totalitet som i all sin enskildhet. *Varat*, framstår som något faktiskt. I detta *vara* vilar allt liv, även den enskilda människans. (Se kommentar nedan till min begrepps användning och begreppsförståelse)

Detta att låta *varat* vara själva grundbegreppet är min egen skapelse, inte AJ:s. Skalar man bort Gud i AJ:s skapelseteologi återstår enligt min tolkning av AJ *varat* i ovan anförd mening. Självtalar hon om skapelsen.

Skapelsemyternas uppgift i bibelns inledningskapitel är, som jag förstått AJ, att sätta *varat* (skapelsen) i sitt sammanhang, eller om man så vill, att tolka *varat* (skapelsen).

Utifrån *varat* (skapelsen) och med uttalad respekt för allt man faktiskt kan veta om detta *vara* (denna skapelse) utvecklar AJ sin reflexion. Följaktligen ställer hon sig bakom teorin om evolutionen, d v s att människan framstår som ett resultat av en lång utveckling präglad av slump, anpassning och naturligt urval. Det får exempelvis också till resultat att hon med gillande lyfter fram teologen Aubrey Moore som påstår att Darwin, ”utklädd till en fiende, gjorde teologin en väntjänst”.³

Varat (skapelsen) är alltså grunden och på denna grund formar hon sin teologi i ”Otålig i hoppet”. Denna teologis själva födelseögonblick är när hon utan att med ett ord kommentera det, tilldelar *varat* en skapare. Skaparens verk får följaktligen heta *skapelsen*.

Detta att *varat* genomgående får heta skapelsen är det grundläggande i den verklighet som AJ format. Däri är hon samstämmig med psalmister i Psaltaren. Den av henne citerade psalm 104 i Psaltaren, ”Lova Herren min själ” är för henne ett paradexempel på detta *varats*, låt mig i brist på bättre uttryck kalla det ”gudifiering”.⁴

Det för AJ betecknande är vidare att hon låter skapelsemyterna i de två inledande kapitlen i bibeln få forma hennes teologiska förståelse av *varat* (skapelsen). Hon låter dessa två myter med dess skilda accenter få spegla inte bara människans utan alltings plats i tillvaron. AJ gör det inte utan kritik. Det antropocentriska draget i skapelsemyterna kritiserar, om än försiktigt.

Det säger inte så mycket att AJ i sin framställning inte närmare tar upp frågan varför skapelseberättelserna i bibelns inledning inte låter sig tolkas bokstavligt. Att

³ a a s 21

⁴ a a s 37
2 av 25

skapelseberättelserna inte skall förstås efter orden har i svensk kristenhet sedan länge blivit närmast självklart.

Däremot kostar det på att som AJ säga ja till Darwin, ja till den kamp på liv och död som är så fundamental för vår överlevnad att den, som AJ påpekar, rasar "under varje grästuva".⁵

Och det får konsekvenser när man, som AJ, ger slumpen, anpassning och naturligt urval plats i sin skapelseteologi. F a känner hon att hon behöver komplettera den första skapelseberättelsens refräng "Och Gud såg att det var gott". Hon gör det genom att dra in den kristna påskberättelsen i skapelsedramat. Påskens händelser bekräftar, betonar AJ, att skapelsen som Guds goda verk inte utesluter det godas motsats. Jordbävningar, vulkanutbrott, sjukdomsalstrande bakterier "tillhör skapelsens risker men står inte i motsats till skapelsens godhet", påstår hon.⁶ Skapelsen är god, samtidigt är den på väg att bli god.⁷

Om AJ:s skapelseteologi kan sägas att dess syfte är att utifrån skapelsemyterna i bibelns inledning sätta människans liv i sitt sammanhang, bestämma ideal och skapa mening. Allt centrala uppgifter för henne som teolog och kristen. Hon avgränsar sig följdriktigt från dem som samlat upp sin klokskap om livets storhet och dess bräcklighet i maningen att "ta vara på dagen" (carpe diem) med det underförstådda tillägget; vi skall ju ändå alla dö.⁸

Att som AJ lägga sin teologiska grund i skapelsen känns igen i samtida teologi liksom i nutida förkunnelse. Denna betoning har lett till att teologin kunnat knyta an till tankar i tiden, där att leva utifrån naturens förutsättningar blivit en allt viktigare fråga.

Dock är det värt att lägga märke till att konsekvenserna av AJ:s anknytning till Darwin och andra komplicerar hennes teologiska utläggningar. Hon får mer än vanligt svårt att övertyga sig själv och sina läsare att Gud är en personlig Gud som bryr sig. Detta tar sig uttryck i att hon som en lång utredning visar, i apologetiskt intresse tvingas försöka gå till botten med ondskans problem.⁹ Denna utläggning för över i en ännu längre där hon utreder frågan hur vi kan veta att Gud bryr sig.¹⁰ Detta senare ytterst med anledning av att ont drabbar onda som goda.

AJ skiljer det naturligt onda från det moraliskt onda. Till det naturligt onda räknar hon naturkatastrofer av alla de slag. Här sticker hon ut genom att påstå att dessa kan utgöra led i ett meningssammanhang och ingå i skapelsens utveckling. Detta länkar hon till korset där på död följde uppståndelse. Men hon nöjer sig inte med kopplingen till korset och den tomma graven. Den övergivenhet som det innebär att vara drabbad förbinder hon även med psalmisternas förtröstan inmängd i beskrivningarna av bottenlöst elände. Och hon tar vara på att kaos i Psaltaren inte behöver vara uttryck för det renodlat onda utan också öppnar för möjligheter.

⁵ a a s 19

⁶ a a s 23

⁷ a a s 16-23

⁸ a a s 23

⁹ a a s 25-36

¹⁰ a a s 37-56

Fa landar hon i en allmän beskrivning av Guds kärlek till världen manifesterad i Joh 3:16, en kärlek som inga katastrofer kan omintetgöra. Men hon betonar slutligen att det hon sagt inte är hela svaret på lidandets mening. Det svaret äger hon inte.

Än mer brydsamt blir det när AJ frågar sig om Gud bryr sig eller om Gud bara låter allting ske. Jobs öde får belysa detta problem. Bryr sig Gud när benen slås undan för den fromme och allt tas ifrån henne? Job ställer frågan i sin förtvivlan men får inget svar. När Gud slutligen uppenbarar sig för Job och denne upprättas blir trots detta inte resultatet att frågan om den oskyldiges lidande blir slutgiltigt besvarad. I Jobs bok dominerar frågetecknet.

Vad AJ tycks vilja lära oss när hon sätter Job under luppen är att vi kristna måste lära oss att leva med tillvarons ambivalens.

Dessa obesvarade svar är det som driver AJ att tänka sig att Guds omsorg uppenbaras för människan i något som kan liknas vid barnens visklekar. (Begreppet visklek har hon hämtat från dagens svenska kulturdebatt) Den kopplingen illustrerar hon genom att bli hänvisad till Matt 10:27

Vad jag säger er i mörkret, det skall ni säga i dagsljuset, och vad jag viskar i ert öra, det skall ni ropa ut från taken.

Tron på Guds omsorg är alltså inget givet. Guds omsorg är en sanning som den kristne, om jag förstått AJ rätt, fångar liksom i flykten. Till detta kommer och det är för AJ viktigare, något som den kristne inser genom att se på korset.¹¹

När AJ i sitt sökande efter Gud i den kluvna tillvaro hon målat upp, aktualiserar profeten Elia är hon mera uppbygglig. AJ levandegör profeten i tre scener; dennes agerande under tre års torka, hans uppgörelse med Baalsprofeterna och slutligen i ett händelseförlopp där Elia utbränd och hotad till livet möter Gud.

AJ:s teologiska formande går här liksom av sig självt. Hon skulle i princip ha kunnat nöja sig med att måla upp de tre scenerna. Upplysta läsare skulle själva forma innehållet teologiskt genom att ställa sig frågande till mycket i de två första scenerna men finna uppbyggelse i den sista. Nu hjälper hon oss på traven genom sin återgivning. Hon trycker på att Elia först fann Gud när han mänskligt sett var förlorad.

Så långt återstår att ta fasta på det avgörande i en skapelseteologi som hotas av att Gud inte tycks bry sig. I detta avgörande skede förvandlas AJ:s skapelseteologi till frälsningsteologi. Detta när hon omformar död, ondska liksom tillvarons obönhörlighet utifrån det hon med Luther benämner korsets teologi. För AJ finns Gud ”i och bakom korset och det finns en förbindelse mellan Kristi lidande och mänskligt lidande, mellan Kristi kors och det kors som var och en av oss bär i sitt liv, synligt eller osynligt”.¹²

Att det för AJ ytterst är Gud som i sin kärlek möter oss på Golgata tvivlar AJ inte på. Låt mig visa detta genom några citat ur J:s framställning.

¹¹ a a s 55, 44

"I Jesus möter Gud själv det yttersta mörkret, tar på sig straffet och går genom död till liv".¹³

"Gud som av kärlek gav sitt yttersta, sin Son för att rädda världen".¹⁴

"Vi har att göra med en Gud som vänder upp och ner på enkla föreställningar om allmakt: en Gud som lider, bär sår och tröstar"...¹⁵

Eller för att sammanfatta detta i en av mig konstruerad formel. I slutändan personifierar AJ den gudomliga omsorgen i en av henne föreställd Gud som med AJ:s ord "bär sår och tröstar". Det betyder att AJ:s gudsförtröstan kan sammanfattas i tron på Guds kärlek, en kärlek som mer än annat konkretiserades i Kristi kors. I detta kors gav Gud av kärlek sitt yttersta för att rädda världen.

Själv uttrycker hon det sammanfattade resultatet av sitt teologiska forfarande i följande ord:

"Hur vet vi att Gud bryr sig om en värld full av nöd, orättvisa och obesvarade frågor? Jo, genom att göra berättelser om människors kamp i tro till våra, genom att delta i den "gudomliga viskleken" och genom att se på korset."¹⁶

Det går alltså åt trossanningar (mitt begrepp) på rad för att AJ skall mäta med att bekänna sig till skapelsens godhet.

Kommentar till min begreppsanvändning och begreppsförståelse

Varat

Varat är som jag förstår detta begrepp något faktiskt som inte låter sig förnekas. En människa ser på *detta vara, denna tillvaro, detta liv*, på sitt eget sätt och utifrån sin egen föreställningsvärld. Men denna subjektiva utgångspunkt innebär inte förnekelse av *varat* som faktum. *Varat, existensen, livet* som faktum låter sig ej förnekas.

Kunskapen om ett så förstått *vara* fördjupas såvida och i vad mån vi får grepp om funktioner som kan förbindas med *varat*. Evolutionsläran kan exempelvis förbindas med en sådan fördjupande kunskap, till och med exemplifiera ett språng i kunskapen om *varat*. Detsamma gäller det Darwin kunde visa i sin "Om arternas ursprung". Detta påstår jag därtill påverkad av AJ:s framställning.

Varat är förutsättningen för vår existens som människor. Samtidigt är våra liv beroende av att vi finner ut, följer, och utnyttjar de möjligheter som *varat* erbjuder. Detta så mycket hellre som obönhörlighet och regelbundenhet enligt all erfarenhet är inbyggd i *tillvaron*, en obönhörlighet som drabbar den som kommer i vägen för dess krafter. Åskan slår ner utan att ta hänsyn till vem som drabbas. Smittan sprider sig på ond som god. Flodvägen dödar oavsett vem som blir utsatt för den. Och den starkare överlever och den svaga går under i såväl naturen som i människovärlden.

Det nödvändiga formandet

Om *verkligheten* i betydelsen *varats, tillvarons, livets* faktum är det ena som jag här bekänt mig till, är det jag här kallar *formandet av detta faktum* det andra. Formandets funktion som jag använder begreppet, är att göra verkligheten begriplig eller åtminstone tillämpbar för oss människor.

Låt mig ta min egen mobiltelefon, detta under av fungerande elektronik, som belysande exempel. Mobiltelefonens verklighet låter sig beskrivas i termer av en apparat i min ägo som består av sinsemellan

¹³ a a s 50

¹⁴ a a s 49

¹⁵ a a s 45

¹⁶ a a s 55

samverkande elektroniska komponenter. Formandet är det arbete som leder fram till en instruktion som gör att jag kan använda min apparat utan att för den skull nödvändigtvis begripa funktionen.

Något liknande äger sin tillämpning på de mest skilda områden, alla med den gemensamma nämnaren att det verkliga behöver formas till begripliga och tillämpbara föreställningar för att bli till nytta.

I detta sammanhang står också den kristna teologin. Teologerna formar *varat* med kristen tro som sin tänkta förutsättning. Antje Jackelén, en av många kristna teologer, gör detta utifrån den uttalade förutsättningen att teologin bejakar naturvetenskapens resultat. Andra formar sin syn på verkligheten utifrån andra tänkta förutsättningar.

II Formad tro eller Antje Jackeléns bibelbruk

1 Bibelanvändningen, en karakteristik

”Bibeln säger”, på det följer ett bibelcitrat, så oprecist uttrycker sig AJ gärna när hon återger något som står i Bibeln. I realiteten står ”bibeln säger” för vad ett enskilt bibelord uttrycker. Och detta enskilda bibelord har i sin tur samband med de delar av bibeln som AJ grundar sin framställning på.

Jag har skaffat mig grepp om denna hennes bibelanvändning bland annat genom att förteckna alla förekommande bibelhänvisningar, för att sedan sortera dem och slutligen skriva ut citaten. Resultatet ser ni i en bilaga till denna framställning.

Den refererade bilagan visar att AJ flitigt hänvisar till 1 Mosebokens två första kapitel, de så kallade skapelseberättelserna. Dessutom och i anslutning till dessa lyfter hon fram flera psaltarpsalmer som lovsjunger Gud för hans skapelseverk. Psalmer i Psaltaren tjänar dessutom till att illustrera den vända vi människor känner över det gåtfulla i Guds handlande. Denna problematik tillspetsas i AJ:s referenser till Jobs bok.

Hänvisningarna till Vishetslitteraturen sticker ut. Dessa brukar AJ i dubbelt syfte. Dels används dessa hänvisningar för att visa att Guds omsorg gäller hela skapelsen inte enbart människorna, dels också för att pränta in att döden är oundviklig och gäller alla. Döden drabbar djur som människor. Mot den oundvikliga döden ställer AJ fram Gud som vårt enda hopp. Livet efter döden, beror av Gud, är ett liv i Gud i beroende av Gud. Det är AJ:s budskap.

Hon påstår att Johannesevangeliets grundläggande tema är att den som tror har evigt liv, dessutom att evigheten genomsyrar tiden och rummet redan här och nu.¹⁷

Referenser till Paulus och då f a till Romarbrevet är rikligt förekommande. Citaten från Paulus får närmast fungera som sammanfattningar av det liv i Gud som Kristus förmedlat.

AJ:s bibelhänvisningar är jämt fördelade mellan Gamla och Nya testamentet. Inga hänvisningar till de historiska böckerna i Gamla testamentet förekommer.

Generellt gäller att AJ:s bibelreferenser är mer bekräftande än meningsskapande. Hon hänvisar gärna till enstaka bibelord utan att koppla dem till sitt sammanhang. Deras funktion är att stödja AJ:s argumentation. Några spår av exegetens jakt efter att levandegöra ett bibelord i sin kontext har jag inte funnit i AJ:s text. Meningen, d v s bekräftelsen av det AJ

påstår, förutsätts ligga där där fix färdig i själva citatet. Detta utesluter inte att AJ kan ta vara på bibelvetenskapliga forskningsresultat. Hon redovisar exempelvis att tron på ett liv efter döden först så småningom slog igenom i judisk tradition.¹⁸

I samband med att AJ med stöd som hon hämtar från Joh 9:2 f¹⁹ vederlägger sambandet mellan synd och straff lägger hon till något som i övrigt inte förekommer i "Otålig i hoppet". Hon skriver

I den mån som Bibeln talar tydligare och tydligare om att Gud inte är en gud bara för en klan eller en enda stam utan himmelens och jordens, det vill säga universums skapare blir också talet om att Gud är en rättfärdig Gud som vill rättvisa mer framträdande än talet om straff.²⁰

Detta citat ger för mig en annars outtalad nyckel till AJ:s hållning till bibeln. Hennes bibelutläggning styrs av den outtalade förutsättningen att det förekommer en utveckling till det etiskt mer högtstående inom bibelns corpus. Denna förmodade utveckling har uppenbart styrt AJ i hennes bibelanvändning.

Vad som slutligen generellt behöver sägas om AJ och bibeln är att hon förutsätter att bibeln hålls samman av grundläggande föreställningar som hon sedan relaterar till nutida verklighetsuppfattning. Detta inte för att slå omkull nutida sanningar utan för att berika dessa. Det tydligaste exemplet på detta är hennes framställning av skapelseberättelserna i bibelns inledning. Hur detta sker har jag tagit upp i min behandling av AJ:s skapelseteologi. I detta avsnitt om AJ:s bibelanvändning gäller i stort gällande samma sak. AJ avser inte heller här att vända upp och ner på gällande sanningar utan att berika dem med kunskap om Gud. Tydligast ser man detta i hennes bruk av Psaltaren. Psalmisternas lovsång till Gud över skapelsen citeras för att bredda och fördjupa insikten att det är Gud vi har att lovprisa när vi betraktar den förunderliga skapelse som vi som människor är en del av. Men även hennes korsteologi har samma syfte. Dess yttersta syfte är att hjälpa oss att tolka den verklighet vi lever i.

2 Bibeln som bestämmande faktor

I "Otålig i hoppet" får bibelhänvisningarna mer bekräfta än bestämma. Detta utesluter inte att de också får bestämma. I detta avsnitt analyserar jag just detta, dvs bibelordet som bestämmande faktor. Man skulle också kunna säga att jag är på jakt efter något som skulle kunna kallas en bibelteologi modell AJ.

Som redan tidigare betonats lever AJ inte i två världar, den iakttagna och den trodda, utan i en, d v s den iakttagna, som hon berikar med det som hon betecknar som trons hopp. Detta hopp betonar AJ redan i bokens förord där hon med hänvisning till 1 Pet 3:15 f betecknar oss kristna som ett hoppets folk. Och hopp är just hopp, inte vetande. För AJ:s del är det ett otåligt hopp som väntar på att det en gång skall förverkligas i fullkomnad insikt. Detta hopp är grundat i AJ:s tro som i sin tur är förankrad i det bibelns budskap som hon genomgående hänvisar till.

¹⁸ a a s 67

¹⁹ Lärjungarna frågade honom: »Rabbi, vem har syndat, han själv eller hans föräldrar, eftersom han föddes blind?« Jesus svarade: »Varken han eller hans föräldrar har syndat, men Guds gärningar skulle uppenbaras på honom.

²⁰ a a s 47 f

I AJ:s värld har alltså bibeln en avgörande betydelse. Men vilken bibel? Vad är det i den Heliga Skrift som hon tar del av och hur? En genomgång av "Otålig i hoppet" med just detta för ögonen ger följande övergripande resultat.

Att AJ behöver bibeln som en övergripande storhet när hon formar sin tänkta verklighet (=tro) är uppenbart. Grunden till detta formande ligger redan i att AJ ger *varat/tillvaron* en skapare, en Gud.

Det betyder att *varat/tillvaron* inte enbart är, dess förutsättning är en skapare som ses som livets ursprung och mål. *Varat/tillvaron* är således inte enbart något bestämt som står i slumpens och evolutionens sammanhang utan är faktiskt en Guds skapelse. Till dess verklighet hör också en påskberättelse som sätter skapelsen i lidandets och uppståndelsens sammanhang.

Så långt behöver AJ alltså Gamla testamentets skapelsemyter och Nya testamentets påskberättelse som grund för trons hopp. ²¹

AJ attackerar ondskan i alla dess former, men koncentrerar sig på det AJ kallar den naturliga ondskan. Denna yttrar sig i naturkatastrofer, obotliga sjukdomar och oförutsebara olyckor. Dessa drabbar även den fromme. Detta parerar AJ genom att citera Johannes 3:16 och låta detta textord hänvisa till Guds kärlek till världen. Eller som AJ uttrycker det: "Kristen tro bärs av ett envist hopp därför att den litar på att den kosmiska passionshistorien genomkorsas och genomlysas av en ännu större och lidelsefullare passion, Guds kärlek till världen". Men hon betonar i ärlighetens namn också att denna Guds kärlek till världen inte är hela svaret på meningen med allt detta onda. ²²

I avsnittet "Hur vet vi att Gud bryr sig?" lägger AJ bland annat ut psalm 104 i Psaltaren där psalmisten "talar sprudlande om samspelet i och mellan det biologiska och det sociala livet" och där "gudsrelationen är själva förutsättningen för liv i all dess komplexitet".

Mot denna idealbild ställer hon frågan hur det förhåller sig med denna gudsrelation där motsatta förhållanden råder. Var finns Gud i krisen frågar hon sig. Och hon prövar detta genom att lyfta fram två gammaltestamentliga gestalter, Job och Elia.

AJ:s utläggning av Jobs öde får i AJ:s utformning exemplifiera såväl gudsövergivenhet som gudsmöte. AJ tar vara på Jobs utsatthet och formar dennes såväl utsatthet som gudsmöte till ett sammanhållet helt. Detta för att läsaren skall lära sig att leva med tillvarons ambivalens.

Hon redovisar gudsmannen Elias liv i tre scener, den första utifrån Elias agerande under tre års torka, den andra när han triumferar över Baalsprofeterna. Hon kontrasterar detta i en tredje scen med den utbrände och förtvivlade profetens religiösa seger. Denna vanns först när profeten i tystnaden hörde Gud. ²³

Och när verklighetens vittnesbörd motsäger Guds godhet låter AJ den gudomliga välviljan ta sig uttryck i det enskilda gudsmötet. Här stöder hon sig bland annat på Hebreerbrevet 4:14 ff. Utifrån detta bibelord låter hon Gud bli en Gud som bär sår och tröstar. ²⁴

²¹ a a Är skapelsen god trots pandemi? s 15-24

²² a a Vad gör vi av ondskan? s 25-36

²³ a a Hur vet vi att Gud bryr sig? s 37-56

²⁴ a a Hur vet vi att Gud bryr sig? s 44-46

Hon formar f a en korsets teologi i sin brottnings med frågan om Gud bryr sig. Hon inleder här sin utläggning med att slå fast att Jesu förkunnelse om Guds rike ledde honom till döden på korset, men också till uppståndelse och till hoppet om något nytt vars fulländning är en ny skapelse då allt är "helat och helt".

Så långt kan man tala om att AJ befinner sig på ett bibelteologiskt plan. Men när AJ sedan mer direkt skall behandla avsnittets huvudfråga byter hon perspektiv. Hon går från direkt bibeltolkning till Luthers utläggning av korsets betydelse. Där ser hon med Luther "Gud i korsets förnedring" och hon förkunnar med Luther att "Gud visar sitt väsen i lidandet på korset". Därmed är för AJ:s del avsnittets huvudfråga "Hur vet vi att Gud bryr sig?" besvarad.

Hade AJ här fortsatt som hon började, d v s med en bibelteologisk utläggning om varför Jesus blev korsfäst hade det låtit annorlunda. I så fall hade hon tvingats utgå från människan Jesus och dennes rop "Min Gud min Gud varför har du övergivit mig" och hennes argumentation för att Gud bryr sig tvingats ta andra vägar.²⁵

Om avsnittet "Hur vet vi att Gud bryr sig?" i sin helhet kan sägas att AJ här bemödar sig om att lägga ut bibeln. Men hon formar inte sin utläggning uteslutande med fötterna förankrade i den bibliska myllan. Hennes förankring är också nutid. Hon har intresse av att Guds ord skall väcka anklang även i en modern människans öron. Detta blir alldeles särskilt tydligt när hon i delavsnittet "Guds straff" tonar ner de i såväl Gamla som Nya testamentet förekommande tankarna på ett Guds straff.²⁶

Så långt i min utläggning av "Otålig i hoppet" låter AJ i sitt bibelbruk å en sidan skapelsens och frälsningens underbara storhet. Samtidigt ger hon läsaren ett gudord vars innehåll är aktualiserat, om man så vill humaniserat.

När vi därefter går över på det avsnitt i AJ:s framställning, som fått rubriken "Vad är då en människa?" ger detta följande resultat. Å ena sidan återger hon människan på ett sätt som snarare kompletterar än ersätter i dag ledande synsätt. Å den andra låter hon människans liv efter döden helt bero av hennes relation till Gud. I sig själv är människans död definitiv. Någon odödlig själ finns alltså inte i AJ:s föreställningsvärld.²⁷

Hur hon kommer till dessa slutsatser om människans villkor får följande referat visa.

Efter en inledning där AJ lyfter fram psalm 8 som prisar det förunderliga i människans ställning i världsalltet karakteriserar hon livet som relation. Hon formar den andra skapelseberättelsen till en myt som ger oss sanningen om det ideala livet, ett liv i relationer, men också om hur självrelationen (Jackeléns uttryck) etablerades som ett resultat av syndafallet.²⁸

Allt levande är indraget i lovsången till Gud. Här citerar AJ psalm 148 (med hänvisningar också till Psalt 104, 150). Lovsången skiljer inte människan från resten av skapelsen betonar hon i anslutning till tongångar i det nutida intellektuella samtalet. Bibliskt stöd för denna tankegång

²⁵a a Hur vet vi att Gud bryr sig? s 50-56

²⁶ a a Hur vet vi att Gud bryr sig? s 47- 50

²⁷ Mer om detta i nästa avsnitt

²⁸ a a Vad är då en människa? s 57 f

hämtar hon ur bibelns vishetslitteratur. Här kontrasteras också lovsången mot döden. Denna död betecknas som definitiv och drabbar allt skapat.²⁹

Människans öde och djurens är ett och detsamma: hon dör som de. Samma livsande bor i dem båda. Människan är inte förmer än djuren. Allting är tomhet. Pred 3:19

AJ finner att tron på livet efter döden först så småningom vann insteg i bibliskt tänkande. Utifrån detta formar AJ en bibelteologi där evigt liv vilar på relationen till Gud. Liv efter döden är betingat av att Gud ger den döde del av sitt liv.³⁰

När man utifrån AJ:s bibelhänvisningar i avsnittet "Hur är vi kyrka i denna tid?" skall teckna hennes bild av kyrkan, ger detta inte mycket. Hon talar om att kyrkan formas utifrån Ordet som i sin tur konkretiseras i kärlekshandlingen. Kärlekshandlingen i sin tur mynnar ut i samhällsengagemang. Hon citerar bibelordet "Så älskade Gud världen" men bortser från detta bibelords inskränkande fortsättning "för att de som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv".³¹

AJ avslutar sin bok genom att i avsnitten "Vad hoppas vi på? respektive "Hopp i kristider" behandla vårt kristna hopp. Hon tar, om vi inskränker oss till AJ:s bibelanvändning, vara på den tidiga kyrkans betoning på hoppet (1 Pet 3:15 f), knyter an till Paulus som knyter hoppet till det okända och omformar Matteus 25 om människosönens dom till en text menad att genomsyra vårt sätt att förhålla oss idag.

Sammanfattningsvis lägger bibelordet grunden när AJ utformar sin syn på skapelsen och frälsningen. Skapelsemyterna i bibelns inledning låter sig ej ersättas, dessa lägger grunden för människans syn på sin plats i tillvaron. Detsamma gäller korsdramat som ett avgörande faktum för både samtid och framtid.

I allt läser AJ bibeln med en nutida kristens ögon, vilket påverkar både urval och tolkning. Detta kan exemplifieras av att hon läser Job kongenialt med Jobs boks ursprungliga problematik, medan hon förstår Elia utifrån ett nutida kristet tankesätt.

3 Bibelförståelse utifrån att Gud är kärlek

Att AJ anknyter till nutida ideal och värderingar och att dessa påverkat hennes bibelförståelse är uppenbart. Men frågan är hur hon omformar betydelsen utifrån tid och sammanhang? Och samtidigt, när gör hon det inte?

Dessa frågor behandlar vi i detta avsnitt. Jag inleder med ett belysande exempel

Vid ett antal tillfällen anför AJ Joh 3:16

"Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, för att de som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv"

Formandet består här i att hon kommenterar den första delen av versen men lämnar den andra om tron som förutsättning för evigt liv, obeaktad.

²⁹ a a s 59

³⁰ a a Vad är då en människa? om död s 62-65, om evigt liv s 66-69

³¹ a a Hur är vi kyrka i denna tid? s 79-93

Vid ett tillfälle lägger hon ut denna första del av citatet med följande ord

Kristen tro bärs av ett envist hopp därför att den litar på att den kosmiska passionshistorien genomkorsas och genomlyses av en ännu större och lidelsefullare passion, Guds kärlek till världen. ³²

Vid ett annat är utläggningen mer kortfattad

Kyrkan är kyrka för världens skull ³³

Vid båda dessa tillfällen hänvisar AJ till Joh 3:16

Av dessa exempel kan man sluta sig att Guds kärlek till världen är något hon poängterar men också att tron som villkor för att få del av denna kärlek är något som AJ är angelägen att både här och i andra sammanhang föra åt sidan. ³⁴

Frågan i detta avsnitt är om AJ i "Otålig i hoppet" genom sitt, som jag genomgående kallar det, "formande" förtydligar eller undanhåller och i så fall på vilket eller vilka sätt. Min metod för att få svar är att analysera AJ:s bibelutläggning i sin helhet. Hans behandling av Joh 3:16 skall ses som ett belysande exempel, detta desto hellre som Joh 3:16 beskriver det som för AJ står över allt annat, Guds kärlek.

Att kärleken är det största högsta och att Gud är kärlek är både utgångspunkt och grund för AJ. Om detta råder inget tvivel. Hon tecknar entydigt Gud som kärlekens Gud och kärleken som den största av gåvor. Redan hennes behandling av Joh 3:16, som jag ovan kommenterat, visar detta. Ytterligare exempel är inte svåra att finna. I Höga Visans erotiskt laddade återgivning av dialogen mellan en man och en kvinna utbrister kvinnan "*stark som döden är kärleken, lidelsen obeveklig som döden*". Detta förvandlar AJ till gudomlig sanning när hon skriver "*det största är alltid kärleken, stark som döden*" med uttrycklig hänvisning till Höga Visan. ³⁵ Eller i ett annat sammanhang "*Det största är alltid kärleken, stark som döden.*" ³⁶ Och när AJ citerar Paulus ord att "syndens lön är döden, men Guds gåva är evigt liv i Kristus Jesus, vår herre." (Rom 6:23 66) blir hennes kommentar bl a "*I döden är vi helt beroende av Gud, av Guds kärlek. Utifrån förvånar det inte att bibeln säger att kärleken är stark som döden*" ³⁷ Kan det bli tydligare? Ett uttryck i en kärleksdikt blir till hela bibelns budskap.

³² a a s 30 f

³³ a a s 85

³⁴ Se ex utläggningen av Joh 3:36 i a a s 68

³⁵ Höga Visan 8:6 a a s 66

³⁶ a a s 77

³⁷ a a s 66

Guds kärlek förutsätts i de mest skilda sammanhang. AJ talar om "Gud som av kärlek gav sitt yttersta, sin Son för att rädda världen, inte för att rädda en grupp troende".³⁸ Hon kan skildra människan som "indragen i Guds ständiga skapande och nyskapande kärleksverk"³⁹ Hon skriver att som människor är det vår främsta uppgift att älska eftersom det "största, bästa och vackraste vi kan tänka oss är kärlek. Gud är kärlek".⁴⁰ Eller att "vår främsta uppgift som människor är att vårda kärlekens gåva."⁴¹

Kärleken är med andra ord centralbegreppet för AJ, den grund på vilken hennes kristna tro ytterst vilar. I slutändan relateras allt AJ brottas med i "Otålig i hoppet" till denna kärlek.

Mot denna bakgrund är korset centralt för AJ. I korsdramat förverkligas Guds kärlek. Följdriktigt vimlar det av hänvisningar till och utläggningar av korset i "Otålig i hoppet".

Här har jag satt två sådana utläggningar under lupp.

*Den tro som har sin trygghet i vissheten om andras förtappelse är inte bara omogen och potentiellt farlig. Den står även i motsats till Gud som av kärlek gav sitt yttersta, sin Son för att rädda världen, inte för att rädda en grupp troende.*⁴²

*Gud är en vän av livet. Som älskar och lider med. Gud blev människa. Guds svar på om coronaviruset är ett straff finns i det som hände på Långfredagen. I Jesus möter Gud själv det yttersta mörkret, tar på sig straffet och går genom död till liv.*⁴³ (Understrykningarna är mina egna)

Otvivelaktigt är det i dessa citat ytterst Gud som förutsätts agera vid korset. Det är Gud själv som i Jesus "tar på sig straffet och går genom död till liv".

Det är uppenbart att detta skaver mot den av AJ gillade Paul Tillich som i sin bok "Modet att vara till" skriver

*...kyrkan förkunnar... den korsfäste som ropade till Gud som förblev hans Gud sedan den Gud han förtröstade på hade övergivit honom...*⁴⁴

Om Tillichs påstående kan sägas att det är bibelteologiskt förankrat. Det han skriver är ju inget annat än en parafra av Jesu ord på korset. Så är det inte med citaten från AJ. Hennes bestämmningar om Guds kärlek i citaten ovan ingår i hennes teologiska reflexion. De kan betecknas som trons sätt att betrakta korset. Och det för hennes tro bestämmande är att Gud verkar i Kristus. Detta förstärkt i dennes korslidande där hon ser hur det är Gud själv som i Jesus dör på korset.

Detta sätt att se på korset är förvisso AJ inte ensam om. Mitt intryck är att svensk förkunnelse av idag genomgående har samma anslag som AJ. AJ:s närmaste förlaga är annars Luther som hon genomgående citerar i avsnittet "Korsets teologi". Luther kan t o m tillspetsande tala om en korsfäst Gud.

³⁸ a a s 50

³⁹ a a s 50

⁴⁰ a a s 73

⁴¹ a a s 77

⁴² a a 49 f

⁴³ a a s 50

⁴⁴ a a s 60

Detta betyder inte att AJ alltid behöver se på korset enbart på detta sätt. Uppenbarligen upplever hon ingen motsättning till Paul Tillich när hon refererar till honom.

Att AJ:s tolkning av korset ingår i och förstärker hennes ständiga betoning på att Gud är kärlek är inte att ta miste på. Samtidigt leder den läsaren in på nya spår, spår där Gud uppenbarar sig i lidandet och bland de lidande.

Men det händer också att AJ inte alls formar. Det som står skall förstås efter orden. Exempel på detta finner vi i utläggningar hämtade från vishetslitteraturen. Där tar hon vara på de texter i denna litteratur som förbinder människorna med allt levande, djur som människor och framför allt genom att lägga allt skapat under den ofrånkomliga döden.

Människans öde och djurens är ett och detsamma: hon dör som de. Samma livsande bor i dem båda. Människan är inte förmer än djuren. Allting är tomhet. Pred 3:19

Vem vet om människornas livsande stiger uppåt, mot höjden, medan djurens sjunker neråt, mot jorden? Pred 3:21

*7Fråga djuren, de kan lära dig,
himlens fåglar kan ge dig svar.
8Fråga markens kryp, de kan lära dig,
havets fiskar kan upplysa dig.
9Finns det någon av dem som inte vet
att detta är Herrens verk?
10Han har alla varelsers liv i sin hand,
varje människas ande. Job 12:7-10. Jobs svar ⁴⁵*

Mot bakgrund av detta blir det eviga livet entydigt något som förutsätter ett Guds ingripande, ett ingripande som AJ i sin bibelutläggning kopplar till Jesu uppståndelse.

I detta avsnitt har jag redovisat hur AJ renodlat tanken på Guds kärlek. Mot detta har jag ställt att AJ i annat sammanhang och med stöd av Gamla testamentets vishetslitteratur genom bokstavlig förståelse av bibelordet naglat fast dödens obönhörlighet. Människans enda hopp är Gud och korsets seger.

Utifrån min förståelsehorisont betyder det att jag sett en AJ som i enlighet med nutida ideal renodlar tanken på Gud som kärlek. Men jag har också upptäckt en AJ som i sin syn på döden vågar gå mot mångas mening och tala om döden som det definitiva slutet.

Det betyder också att hon inte tar upp kampen mot det som talar mot Guds kärlek som alltings grundmotiv. I sin syn på döden däremot lämnar hon inga dörrar öppna för den folkliga tron på själens odödlighet. Det eviga lägger hon i Guds händer.

Å ena sidan smeker hon medhårs, säger det som vi kyrkfolk vill höra, å den andra mothårs och påstår det som fromma människor inte vill lyssna till. Å ena sidan blundar hon, å den andra vågar hon vara skarpsynt.

⁴⁵ Hänvisningar till dessa bibelställen finns på sid 59 i a a.

4 Övergripande om den kristna tron i "Otålig i hoppet"

Den yttre anledningen till att "Otålig i hoppet" skrevs var enligt bokens förord Coronavirusets framfart och den världsvida pandemi som viruset ledde till. Även den kristna trons frågor kom i och med denna pandemi att ställas på sin spets. Hur agera och hur som kristen tänka när ingenting längre fungerade som vi blivit vana vid?

Vad som väckte mitt intresse för boken har dock inte med pandemin att göra. Trots allt inte heller sättet att hantera bibeln. I stället har jag fastnat för att "Otålig i hoppet" i kortform men ändå tydligt belyser Antje Jackeléns syn på den kristna tron utifrån nutida vetande.⁴⁶ I detta avsnitt skall jag utifrån detta senare syfte övergripande karakterisera AJ:s framställning. Denna karakteristik visar sig bilda konturerna till en hel teologi. Karakteristiken för slutligen över i ett avslutningskapitel där jag resonerar om vad teologi står för och dess plats i ett mera allmänt sammanhang.

AJ sticker ut genom att hennes teologiska utgångspunkt så uppenbart är det faktiska. I stället för att skygga för f a naturvetenskapens rön integrerar hon dessa rön i sitt tänkande.

Detta faktiska förbinder hon sedan med det i den kristna tron som är centralt men samtidigt inte ligger på det bevisbaras plan. Denna förbindelse lägger grunden för AJ:s teologi, både hennes skapelseteologi och hennes frälsningsteologi.

Vi inleder med skapelseteologin där jag förtydligar det jag funnit att AJ förutsätter.

Låt oss förenklat kalla livet för något faktiskt, detta att det finns något som heter liv och att detta liv innefattar både dess tillkommelse, dess varande och det som skall komma. Låt oss kalla det faktiska i denna mening för *varat*.

Hur förena detta *vara* med det obevisbara. För AJ:s del sker detta genom att hon utan att kommentera det ger *varat* beteckningen skapelse. Det betyder vidare att hon förutsätter att det skapade har en skapare och att denne skapare är Gud. Detta att *varat* får heta skapelse får i sin tur konsekvenser för synen på *varat*.

I AJ:s frälsningsteologi ter sig förhållandet faktiskt gentemot tänkt (obevisat) på följande sätt. Det faktiska är här Jesu död på ett kors. Det obevisbara är inte enbart att Gud låter Jesus uppstå utan att Gud i AJ:s föreställningsvärld låter Gud själv träda in som den huvudagerande redan på Golgata.

Utifrån denna föreställning uppenbaras en ny dimension i tillvaron, något som AJ kallar korsets verklighet. Denna "föreställda" verklighet ger den kristne ett hopp mitt i denna värld så fylld av slump och tillfälligheter.

Visserligen är detta hopp i AJ:s framställning ett "otåligt" hopp men ändå något att luta sig mot inför allt det oförklarliga som tillåts ske, och som AJ på intet sätt fördöljer.

Till detta lägger jag här ytterligare ett exempel på vart det kan leda när det faktiska av AJ sätts i centrum och när detta faktiska ställs mot trons verklighet.

⁴⁶ a a Förord. Inledning

Här hämtar AJ tvärtemot det tidigare exemplet det faktiska från bibelordet, närmare bestämt från bibelord som betonar att döden är definitiv. Med döden släcks allt liv ut. Det är med människan som med allt levande, citerar J. Allt släcks ut i döden.

Det kristna hoppet om liv efter döden grundar AJ på det föreställda, det trodda, d v s på Gud. Människans möjlighet ligger i att Gud ger det liv som hon i sig själv inte äger. Evighetstron vilar således i tron, tron på att livet finns i Gud.

Ett eget kapitel är AJ:s hantering av bibelordet. Ovan i hela min framställning har jag betonat att AJ med min formulering formar bibelordet. Hon formar det utifrån att hon i sin framställning allt efter ändamål och egen övertygelse väljer ut visst och avstår från att behandla annat. Men framför allt sker detta för att göra bibelordet tillämpligt i den tid som är vår.

Här är inte platsen att än en gång dissekera AJ:s bibelbruk. Vad som återstår är att säga något ytterligare om tillämpningarna. Dessa är i långa stycken anpassade till vad nutiden kräver. Och vad nutiden kräver i den föreställningsvärld som är AJ:s, är kärlek.

Gud framställs därför i AJ:s teckning genomgående som kärlek. Och vad AJ djupast sett brottas med i "Otålig i hoppet" är att förena denna Guds kärlek med en verklighet som långt ifrån kännetecknas av denna kärlek.

Vad landar då AJ i? Hon landar i att att skapelsen är god, men att det är mycket som talar emot denna godhet. Därför modifierar hon sig och påstå att skapelsen nog är god men att den samtidigt är på väg att bli god. Detta som ett resultat av det för AJ:s tänkande typiska samspelet mellan det faktiska och det trodda.

III Verklighet och tro som jag ser det

För mig står bibelteologi för teologi som bygger på utläggning av bibelord eller på föreställningar i bibeln som kan kopplas till varandra. Så har jag använt begreppet ovan där jag diskuterar AJ:s förståelse av bibeln.

Teologi blir då det sammantagna resultatet av bibelteologi, eller rättare av bibelförståelse, satt i sammanhang med en för tillfället gällande tillämpning. För mig mynnar alltså "Otålig i hoppet" ut i en teologi. AJ är således en teolog som i "Otålig i hoppet" skriver teologi.

AJ hänvisar till ett antal teologer i sin bok. Deras plats är genomgående att bekräfta, förtydliga eller ge nya aspekter på det AJ vill säga. AJ har bildligt talat gjort dessa teologer till sina egna. Deras teologi har i AJ:s framställning omvandlats till hennes egen.

Min granskning har gått ut på att lyfta fram det för AJ:s synsätt specifika, dvs hennes kristna tro utifrån nutida vetande. Till detta har hört att granska den bibelförståelse som präglat hennes framställning. Endast ett återstår för mig att betona för att bilden skall bli komplett. Men detta enda är av sådan vikt att det sätter allt det andra i ett alldeles bestämt sammanhang.

Detta enda är att betona att AJ:s teologi är konsekvent nutidsanknuten. Den visar bibelförståelsens, respektive teologins plats och funktion i den verklighet som är här och nu.

Bibel, Jesus, tron är i sin tillämpning något som placerats i nutid och som en teologisk nutidssanning relaterats till tidens tänkande och vetande. Denna omplacering är en av förutsättningarna i AJ:s bok.

Med AJ:s kompetens, kunnig som hon är i både vetenskap och tro, och med en en passion att tydliggöra såväl det ena som det andra, vore det närliggande att skriva en bok med dubbla sanningar. Den ena sanningen skulle då inte tillåtas att beröra den andra. Vetenskapen hade sin sanning, tron sin. Men det har hon inte gjort. Det för henne karakteristiska är att hon försöker hålla samman trons och vetandets världar utan att för den skull försöka dölja de skilda förutsättningar som råder dem emellan.

Vådan av att tvingas leva i dubbla världar där vetenskapens förutsättningar är ett, trons något annat, är uppenbar. Dessa dubbla sanningar har sprängt sönder troslivet på mer än en som inte förmått hålla samman sin barndoms fromhet med kunskapens krassa verklighet.

Men AJ:s nutidsanknytning där vetande och tro både kopplas till varandra och betingas av varandra har också sina våndor. I AJ:s fall är det teologin som enligt min mening får ta "stryk". För att bli trovärdig inför sig själv och andra har hon i sin bibeltolkning förtigit visst och betonat annat och det på ett sådant sätt att nutidens idealbilder skymmer även sådant som är bärande i bibeltexterna.

Detta påstår jag trots att jag vet att även bibliska sanningar är historiskt betingade.

Nu må tidens ideal vara goda, men till det goda livets villkor hör en kritisk uppgörelse med dem. För mig är kristen tro i all sin subjektivitet en utmaning och har sitt berättigande i denna utmaning. Men den utmaningen har hon åtminstone inte i "Otålig i hoppet" antagit.

Själv härleder jag grundfelet till hennes behandling av Gud som kärlek. Hon tillhörde uppenbarligen inte de prästkandidater från Stocholms stift som av dåvarande biskop Krister Stendahl manades att inte slösa med att tala om kärlek i sin förkunnelse. Detta för kärlekens egen skull.

Vad jag här säger om AJ gäller förvisso inte bara henne. Alla försök att levandegöra kristen tro i nutid har sina våndor. Det har för den delen alla försök att förena visioner med verklighet. Ändå kommer ingen undan. Livet kan inte levas utan trosföreställningar och kvalitén på dessa trosföreställningar avgör hur livet kommer att te sig.

Men det väsentliga i AJ:s anslag är med mitt sätt att se riktigt. Kristen tro är nutidstro. Den både lever och provas här och nu. För att detta skall kunna ske måste man välja vad man skall ta med från bibel och kristen tradition, pröva och ta ställning till vad som är tillämpligt respektive icke tillämpligt. Kristen tro är inte huggen i sten, kan inte vara det. Och man kommer inte ifrån att kristen tro måste provas mot verkligheten, inte heller att verkligheten förutsätter visioner.

Därför är inte heller teologin huggen i sten. Den är ett uttryck för tro och som sådan subjektivt betingad. Dock är den icke godtycklig. Både bibelansvändningen och verklighetsanknytningen låter sig provas. Detta både inåt mot sina förutsättningar och utåt mot hur den verkar.

Verkligheten förutsätter visioner, får liv av sina visioner. Det gäller på de flesta av livets områden. Det har gällt AJ i hennes "Otålig i hoppet" men också i otaliga andra framställningar både med och utan vetenskapliga anspråk.

Att betrakta teologin som något för sig, göra den till ett reservat för "troende" är ett av tidens allvarligare misstag. I själva verket spelar teologin på förutsättningar som på ett eller annat sätt gäller alla. Framställningar utan visioner blir i bästa fall nödvändiga faktagranskningar, i sämsta fall stapelvara vars främsta förtjänst är att de utgör förutsättningen för frågesporter. Så även på teologins område.

När visioner är inblandade träder också subjektiviteten in som en ofrånkomlig faktor. Subjektivitetens fördel är att den ger liv, dess svaghet att den lockar fram inbillat liv. Därför måste visioner ständigt prövas och omprövas. Detta inte bara i mera exakta vetenskaper utan i alla. Historiska sanningar måste omprövas allt eftersom nya fakta kommer i dagen men också utifrån nya tiders sätt att se. Så i än högre grad gäller detta teologiska sanningar där subjektiviteten tillhör själva förutsättningen för verksamheten. Säg den teologi som inte förutsätter tro och vad är tro annat än en form av vision.

Nu kan även teologiska sanningar prövas. I AJ:s fall har jag gjort det till en av mina huvuduppgifter att pröva hur AJ använder bibeln.

Men det finns också sånt som inte låter sig prövas på detta sätt. När AJ låter korset spela en avgörande roll har jag visserligen kunnat pröva hur hon gör det, dock inte mäta korsets verkan. Den kan blott prövas av verkligheten.

Allt detta tycks AJ inse. Hon förankrar sin tro i hoppet inte i vetande. Den teologi som AJ lockar fram i sin bok är förankrad i verkligheten och livad av tron, en tro vars synonym är hopp.

Bilaga

Anförda bibelord i "Otålig i hoppet" utskrivna och sorterade

(Sidhänvisningar till "Otålig i hoppet" (2020). Inom parentes i ett antal fall också tillämpliga citat från "Otålig i hoppet")

1 Mos 1:2 a a s 17 Jorden var öde och tom, djupet täcktes av mörker och en gudsvind svepte fram över vattnet. Gud sade ljus blev till!

1 Mos 1:9 Och Gud såg att det var gott. Refräng i första skapelseberättelsen (1Mos 1:1-2:4 a)

1 Mos 2:4b -25 a a s 18 Andra skapelseberättelsen

58 När Herren Gud gjorde jord och himmel, när ingen buske fanns på marken och ingen ört hade spirat, eftersom Herren Gud inte hade låtit något regn falla på jorden och ingen människa fanns som kunde odla den – men ett flöde vällde fram ur jorden och vattnade marken – då formade Herren Gud människan av jord från marken och blåste in liv genom hennes näsborrar, så att hon blev en levande varelse. Och Herren Gud planterade en trädgård österut, i Eden, och satte där människan som han hade format. Herren Gud lät alla slags träd växa upp ur marken, sådana som var ljuvliga att se på och goda att äta av. Mitt i trädgården stod livets träd och trädet som ger kunskap om gott och ont. En flod rinner upp i Eden och bevattnar trädgården. Sedan delar den sig i fyra armar. Den första heter Pishon, den flyter kring Havila, ett land där det finns guld. Guldmetall i det landet är fint, och där finns också bdelliumharts och onyxsten. Den andra floden heter Gichon, den flyter kring Kush. Den tredje floden heter Tigris, den rinner öster om Assyrien. Den fjärde floden är Eufrat. Herren Gud tog människan och satte henne i Edens trädgård att bruka och vårda den. Herren Gud gav detta bud: »Du får äta av alla träd i trädgården utom av trädet som ger kunskap om gott och ont. Den dag du äter av det trädet skall du dö.« Herren Gud sade: »Det är inte bra att mannen är ensam. Jag skall ge honom någon som kan vara honom till hjälp.« Så formade Herren Gud av jord alla markens djur och alla himlens fåglar och förde fram dem till mannen för att se vad

han skulle kalla dem. Varje levande varelse fick det namn som mannen gav den. »Mannen gav namn åt all boskap, alla himlens fåglar och alla vilda djur. Men han fann inte någon som kunde vara honom till hjälp. »Då försänkte Herren Gud mannen i dvala, och när han sov tog Gud ett av hans revben och fyllde igen hålet med kött. »Av revbenet som han hade tagit från mannen byggde Herren Gud en kvinna och förde fram henne till mannen. »Då sade mannen:

»Den här gången är det ben av mina ben, kött av mitt kött. Kvinna skall hon heta, av man är hon tagen.«

Människans olydnad och straff

»Både mannen och kvinnan var nakna, och de kände ingen blygsel inför varandra

1 Mos 2:17-22 a a s 63

Kain låg med sin hustru, och hon blev havande och födde Henok. Han byggde då en stad och kallade den Henok efter sin son. ¹⁸Henok fick en son, Irad, och Irad blev far till Mechujael, Mechujael blev far till Metushael och Metushael blev far till Lemek. ¹⁹Lemek tog sig två hustrur, den ena hette Ada, den andra hette Silla. ²⁰Ada födde Javal, och han blev stamfar till dem som bor i tält och håller boskap. ²¹Hans bror hette Juval, och han blev stamfar till alla som spelar lyra och flöjt. ²²Också Silla födde en son, Tuval Kain, stamfar till alla kopparsmeder och järnsmeder. Tuval Kain hade en syster, Naama.

1 Mos:3: 21 a a s 64 Mannen gav sin hustru namnet Eva, ty hon blev moder till alla som lever.

²¹Herren Gud gjorde kläder av skinn åt mannen och kvinnan och klädde dem. *(Alltså vi är rustade för livet i dubbelhetens rike...)*

1 Mos 3:58 a a s 86 Sedan äter människorna av frukten från trädet mitt i trädgården, deras ögon öppnas och de ser att de är nakna (1 Mos 3) *(Självrelationen är etablerad. Liv är först och främst att vara i en relation. Detta visar bibelns andra skapelseberättelse)*

1 Mos 4:7 a a s 32 Om du inte handlar rätt ligger synden vid dörren. Dig skall den åtrå, men du skall råda över den. *(Vad behöver vi då för att ta upp kampen med den moraliska ondskan på ett effektivt sätt? Guds ord till Kain ringer i öronen)*

1 Mos 6:6 a a s 22 ⁶Då ångrade Herren bittert att han hade gjort människor på jorden. 1 Mos 6:6 *Skapandet är alltid ett risktagande, även för skaparen med stort S. redan efter några kapitel ångrade sig Gud...*

2 Mos 20 a a s 33 Tio Guds bud

(Mot den moraliska ondskan står alltså vårdandet av relationen med Gud, skapelsen, våra medmänniskor och vårt eget framväxande jag. Inte genom självbespeglning utan genom att spegla sig mot 10 Guds bud.)

5 Mos 32:40 a a s 66 Jag lyfter handen mot himlen och säger: Så sant jag lever i evighet...5 Mos *(Den hebreiska bibeln säger att Gud lever i evighet, medan människor inte gör det)*

1 Kung kap 17-19 a a s 42 berättas om profeten Elias liv. *Tre scener 1 Tre års torka, 2 uppgörelse med baalsprofeterna, 3 Elia utbränd. Isebel.*

Job 7:16 a a s 66 Jag tynar bort, jag lever inte för evigt. Lämna mig i fred, mitt liv är bara en vindil. Job 7:16 67 *(Det är först efter exilen som tankar om liv efter detta tar form i judisk tradition)*

Job 12:7-10. a a s 59 ⁷Fråga djuren, de kan lära dig, himlens fåglar kan ge dig svar.

⁸Fråga markens kryp, de kan lära dig, havets fiskar kan upplysa dig.

⁹Finns det någon av dem som inte vet att detta är Herrens verk?

10 Han har alla varelsers liv i sin hand,
varje människas ande. Job 12:7-10. *Jobs svar*
(*Livet kännetecknas av relation till Gud som kännetecknas av lovprisning som delas av hela
skapelsen. Frånvaron av detta kännetecknas av död.*)

Job 19:10 a a s 39 Han bryter ner mig tills inget blir kvar, han drar upp mitt hopp med
rötterna. *Själv hämtar jag näring ur ett annat skikt i texten, nämligen Job som trons
ifrågasättare och Guds utmanare.*

Job 19:25 a a s 40 Jag vet att min förlossare lever Job

Job 31:35 a a s 39 Jag har sagt mitt. Må den väldige svara!

Job 38:1 a a s 39 "svarade Job ur stormen"

Ps 8:4 f a a s 57 När jag ser din himmel... vad är då en människa att du tänker på henne
4 När jag ser din himmel, som dina fingrar format,
månen och stjärnorna du fäste där,
5 vad är då en människa att du tänker på henne,
en dödlig att du tar dig an honom?
6 Du gjorde honom nästan till en gud,
med ära och härlighet krönte du honom.

Psalt 13 a a s 31

Hur länge skall du glömma mig, Herre?
Hur länge skall du dölja ditt ansikte?
3 Hur länge skall tankarna mala,
mitt hjärta ängslas dag efter dag?
Hur länge skall min fiende triumfera?
4 Se på mig, svara mig, Herre, min Gud!
Ge ny glans åt mina ögon,
låt mig inte somna in i döden,
5 låt inte min fiende säga att han besegrat mig,
mina ovänner jubla över mitt fall.

6 Jag litar på din godhet,
mitt hjärta skall jubla över din hjälp.
Jag vill sjunga till Herrens ära,
ty han är god mot mig.

*(Det finns inga enkla svar på lidandets mening. Därför måste också klagan fortsätta att
vara ett väsentligt inslag i vårt böne- och gudstjänstliv.)*

Ps 73:3 a a s 67 Jag fylldes av avund mot de högmodiga, jag såg att det gick de gudlösa väl.
(*Tanken på en kompensation väcks och framstår som rimlig. Ändå ända till början av det andra
århundradet före Kristus förrän tanken på en allmän uppståndelse från de döda fick bredare
genomslag.*)

Psalt 104:26 a a s 27 Där stävar skeppen fram, där är Leviatan, som du skapat till att tumla om i
djupet. Psalt 104:26 *Kaos är inte ett uttryck för renodlad ondska, utan först och främst en
möjligheternas lekplats. Enligt bibeln gläder Gud sig åt Leviatans, kaosdjurets lek.*

Psalm 104 a a s 37

1 Lova Herren, min själ!
Mäktig är du, Herre, min Gud,

i höghet och härlighet är du klädd,
2du sveper dig i ljus som i en mantel.
Himlen har du spänt ut som ett tält,
3ovan skyn har du timrat din sal.
Du gör molnen till din vagn
och far på vindens vingar.
4Du gör vindar till dina sändebud
och eldslågor till dina tjänare.
5Jorden har du ställt på stadig grund,
den kan aldrig i evighet rubbas.
6Urhavet täckte den som en klädnad,
vattnet stod högt över bergen.
7Det flydde för ditt rytande,
när du dundrade tog det till flykten,
8uppför bergen, ner i dalarna,
och stannade där du bestämt.
9Du satte en gräns för vattnet:
aldrig mer skall det täcka jorden.

10Du låter källor rinna upp och bli till strömmar
som forsar fram mellan bergen.
11De ger vatten åt alla markens djur,
vildåsnor släcker där sin törst.
12Vid dem häckar himlens fåglar
och sjunger bland täta löv.
13Du vattnar bergen från din sal,
jorden mättas av allt vad du ger.
14Du låter gräs växa för boskapen
och örter till människans tjänst.
Så frambringas föda ur jorden
15och vin, som gör människan glad,
olja, som ger hennes ansikte glans,
och bröd, som ger henne styrka.
16Libanons cedrar släcker sin törst,
Herrens träd, som han planterat.
17Där har fåglar sina reden,
i deras kronor har hägern sitt bo.
18De höga bergen är stengetens hem,
klyftorna ger klippgrävlingen skydd.

19Du gjorde månen, som visar årets tider,
och solen, som vet när den skall gå ner.
20Du sänder mörker, och det blir natt.
Då myllrar alla djur i skogen fram,
21de unga lejonerna ryter efter rov
och begär sin föda av Gud.
22Solen går upp, och de drar sig undan
och lägger sig ner i sina hålor.
23Människan går ut till sina sysslor
och arbetar tills kvällen kommer.

24Otaliga är dina verk, o Herre!
Med vishet har du gjort dem alla,
jorden är full av vad du skapat.
25Där är havet, det väldiga, vida,
med en myllrande skara utan tal
av djur både stora och små.
26Där stävar skeppen fram, där är Leviatan,
som du skapat till att tumla om i djupet.
27*Alla sätter sitt hopp till dig,
du skall ge dem föda i rätt tid.*
28Du ger dem, och de tar emot,
du öppnar din hand, och de äter sig mätta.
29Du döljer ditt ansikte, och de blir förskräckta,
*du tar ifrån dem deras ande, och de dör
och blir åter till mull.*
30*Du sänder din ande, då skapas liv.
Du gör jorden ny.*

31Må Herrens ära bestå för evigt,
må Herren glädja sig över sina verk.
32När han ser på jorden skälver den,

rör han vid bergen börjar de ryka.
33Jag vill sjunga till Herrens ära så länge jag lever,
lovsjunga min Gud så länge jag är till.
34Må min bön behaga Herren,
må jag få glädjas över honom.
35Må syndarna försvinna från jorden,
de onda inte längre finnas till.
Lova Herren, min själ!
Halleluja!

(Psaltarpsalm 104 talar sprudlande om samspelet i och mellan det biologiska och det sociala livet...Gudsrelationen är själva förutsättningen för liv i all dess komplexitet. Spärrat betonat av AJ.)

Psalt 115:17 a a s 59 17De döda prisar inte Herren,
de som farit ner i tystnaden.

Psalt 148, a a s 59

¹Halleluja!

Prisa Herren i himlen,
prisa honom i höjden.
²Prisa honom, alla hans änglar,
prisa honom, hela hans här.
³Prisa honom, sol och måne,
prisa honom, alla strålände stjärnor.
⁴Prisa honom, du himlarnas himmel,
du vatten ovanför himlen.
⁵De skall prisa Herrens namn,
ty han befallde och de skapades.
⁶Han gav dem deras plats för evig tid,
bestämde en ordning som aldrig förgår.

⁷Prisa Herren på jorden,
havsdjur och väldiga djup,
⁸blixt och hagel, snö och dimma,
du stormvind som gör vad han befäller,
⁹alla höjder och berg,
alla fruktträd och cedrar,
¹⁰vilda djur och boskap,
kräddjur och flygande fåglar,
¹¹alla jordens kungar och folk,
alla dess furstar och domare,
¹²unglingar och flickor,
gamla och unga.
¹³De skall prisa Herrens namn,
hans namn är det enda upphöjda,
över jord och himmel är hans majestät.
¹⁴Han har gjort sitt folk mäktigt,
till ära för alla sina trogna,
för Israel, det folk som står honom nära.
Halleluja!

(även Psalt 104, 150 Relationen med skaparen är det mest grundläggande. Den skiljer inte människan från resten av skapelsen. a a s 59 Att prisa Gud är ett livstecken som förenar hela skapelsen)

Pred 3:19 a a s 59 Människans öde och djurens är ett och detsamma: hon dör som de. Samma livsande bor i dem båda. Människan är inte förmer än djuren. Allting är tomhet.(*Vishetslitteraturen förmedlar intryck av gemenskap mellan allt levande. a a s 59*)

Pred 3;21 a a s 12 Vem vet om människornas livsande stiger uppåt, mot höjden, medan djurens sjunker neråt, mot jorden?

Höga Visan 8:6 a a s 66 Bär mig som ett sigill vid ditt hjärta, som ett sigill vid din arm. Stark som döden är kärleken, lidelsen obeveklig som graven. Dess pilar är flammande eld, en ljungande låga.

Höga Visan 8:6 a a s 77 Bär mig som ett sigill vid ditt hjärta, som ett sigill vid din arm. Stark som döden är kärleken, lidelsen obeveklig som graven. Dess pilar är flammande eld, en ljungande låga. Mäktiga vatten kan inte släcka kärleken, floder kan inte svepa bort den. Om en man gav allt han ägde för kärleken, vem skulle ringakta honom? Höga Visan 8:6 Det största är alltid kärleken, stark som döden.

Jes 11:7 a a s 107 Kon och björnen betar tillsammans, deras ungar ligger sida vid sida. Lejonet äter hö som oxan. *(Nyckeln till Upp är att det slaktade lammet har övervunnit det onda, inte av lejon som äter hö Kon och björnen betar tillsammans, deras ungar ligger sida vid sida. Lejonet äter hö som oxen).*

Jesaja 38:18-19 a a s 59 Dödsriket prisar dig inte, de döda sjunger inte ditt lov, de som har lagts i graven hoppas inte på din trofasthet. De levande prisar dig, de levande, så som jag gör i dag. Fäder undervisar söner om din trofasthet.

Jes 66:13 a a s 44 Som en mor trösta sitt barn, så skall jag trösta er. (I Jerusalem skall vi finna tröst.

Hes 36:26 a a s 84 Jag skall ge er ett nytt hjärta och fylla er med en ny ande. Jag skall ta bort stenhjärtat ur kroppen på er och ge er ett hjärta av kött.

Daniel 12:2 a a s 67 Många av dem som sover i mullen skall vakna, några till evigt liv, andra till skam och fasa.

Salomos vishet 12:15 a a s 47 Rättfärdig är du, och du styr allt med rättfärdighet; att låta domen drabba den som inte förtjänat sitt straff anser du oförenligt med din makt.

Matt 10:27 a a s 44 Vad jag säger er i mörkret, det skall ni säga i dagsljuset, och vad jag viskar i ert öra, det skall ni ropa ut från taken.

Matt 25:40 a a s 92 Kungen skall svara dem: 'Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.' Matt 25:40 *I orostider, hur lyckas värna dessa Jesu minsta.*

Matt 25:40 a a s 85 Kungen skall svara dem: 'Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.'

Mark 10:30 a a s 67 Här i världen skall han få hus och bröder och systrar och mödrar och barn och åkrar mitt under förföljelser, och sedan evigt liv i den kommande världen.

Mark 10:45 a a s 44 f Människosonen har inte kommit för att bli tjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många.

Luk 1:37 a a s 109 Ty ingenting är omöjligt för Gud. (*Ängelns ord till Maria Teologisk sanning, möjlighet har företräde framför verkligheten).*

Luk 1:68, a a s 78-80 93c Välsignad är Herren Israels Gud, som besöker sitt folk och ger det frihet... Han skall komma ner till oss från höjden, en soluppgång för dem som är i mörkret och i dödens skugga, och styra våra fötter in på fredens väg.

Luk 23:43 a a s 55 redan idag skall du vara med mig i paradiset.

Joh 1:1 och 14 a a s 84 I begynnelsen fanns Ordet, och Ordet fanns hos Gud, och Ordet var Gud... Och Ordet blev människa och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, en härlighet som den ende sonen får av sin fader, och han var fylld av nåd och sanning

Joh 3:16 30 f Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, för att de som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv. *(Kristen tro bärs av ett envist hopp därför att den litar på att den kosmiska passionshistorien genomkorsas och genomlyses av en ännu större och lidelsefullare passion, Guds kärlek till världen.)*

Joh 3:16 a a s 86 Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, för att de som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv. *(Kyrkan är kyrka för världens skull.)*

Joh 3:36 a a s 68 Den som tror på Sonen har evigt liv. Men den som vägrar att tro på Sonen skall inte se livet, utan Guds vrede blir kvar över honom. *(Johannes grundläggande tema att den som tror har evigt liv a a s. 68 Hos Johannes genomsyrar evigheten tiden och rummet här och nu).*

Joh 4:14 a a s 68 Men den som dricker av det vatten jag ger honom blir aldrig mer törstig. Det vatten jag ger blir en källa i honom, med ett flöde som ger evigt liv.«

Joh 7:38 a a s 68 Den som tror på mig, ur hans inre skall flyta strömmar av levande vatten, som skriften säger.

Johannes 9:2 f, a a s 47 f Lärjungarna frågade honom: »Rabbi, vem har syndat, han själv eller hans föräldrar, eftersom han föddes blind?»³ Jesus svarade: »Varken han eller hans föräldrar har syndat, men Guds gärningar skulle uppenbaras på honom. *(Sjukdom är inte ett Guds straff... den är en del av vår mänskliga natur. Å andra sidan, skickade inte Gud plågor som drabbade hela Egyptens folk bara för att en motsträvig äntligen skulle släppa iväg det förslavade israelitiska minoritetsfolket i frihet? a a s 47*

I den mån som Bibeln talar tydligare och tydligare om att Gud inte är en gud bara för en klan eller en enda stam utan himmlens och jordens, det vill säga universums skapare blir också talet om att Gud är en rättfärdig Gud som vill rättvisa mer framträdande än talet om straff. a a s 47 f

Joh 10:10 b a a s 68 Jag har kommit för att de skall ha liv, och liv i överflöd.

Apg 2:22-36 a a s 67 Israeliter, lyssna på mina ord: Jesus från Nasaret, en man vars uppdrag Gud bekräftade inför er genom att låta honom utföra kraftgärningar och under och tecken mitt ibland er, som ni själva vet,²³ han utlämnades efter Guds beslut och plan, och ni lät laglösa spika fast och döda honom. ²⁴Men Gud löste honom ur dödens vånda och lät honom uppstå, eftersom det inte var möjligt att döden skulle få behålla honom i sitt grepp. ²⁵Ty David säger om honom: Jag har alltid haft Herren för mina ögon, han står vid min sida för att jag inte skall vackla.²⁶ Därför fröjdar sig mitt hjärta och jublar min tunga, ja, än mer: min kropp skall få vila med förtröstan.²⁷ Ty du skall inte lämna min själ i dödsriket eller låta din helige möta förgängelsen.²⁸ Du har visat mig livets vägar. Du skall uppfylla mig med glädje när jag får se ditt ansikte.²⁹ Mina bröder, jag kan lugnt säga till er att vår stamfar David är död och begravnen, hans grav finns här än i dag. ³⁰Nu var han ju profet och visste att Gud med ed hade lovat honom att sätta en ättling till honom på hans tron. ³¹Därför var det Messias uppståndelse han förutsade med orden: Han lämnades inte i dödsriket, och hans kropp mötte inte förgängelsen.³² Denne, nämligen Jesus, har Gud låtit uppstå, och vi kan alla vittna om det. ³³Gud har upphöjt honom med sin högra hand, och sedan han enligt löftet tagit emot den heliga anden av Fadern har han nu utgjutit den, så som ni här ser och hör. ³⁴David har inte själv stigit upp till himlen, men han säger: Herren sade till min herre: Sätt dig på min högra sida, ³⁵så skall jag lägga dina fiender som en pall under dina fötter.³⁶ Hela Israels folk skall alltså vara fast förvissat om att Gud har gjort honom till Herre och till Messias, denne Jesus som ni har korsfäst.«

Rom 6:3-11 a a s 108 Redan nu enligt är enligt Paulus den döpta människan död och begravnen med Kristus för att leva ett nytt liv. Men det är inte uppenbart vad vi kommer att bli 1 Joh 3:2 108 Vet ni då inte att alla vi som har döpts in i Kristus Jesus också har blivit döpta in i hans död? ⁴Genom dopet har vi alltså dött och blivit begravda med honom för att också vi skall leva i ett nytt liv, så som Kristus uppväcktes från de döda genom Faderns härlighet. ⁵Ty har vi blivit ett med honom genom att dö som han skall vi också bli förenade med honom genom att uppstå som han. ⁶Vi vet att vår gamla människa har blivit korsfäst med honom för att den syndiga kroppen skall berövas sin makt, så att vi inte längre är slavar under synden. ⁷Ty den som är död är frikänd från synden. ⁸När vi nu har dött med Kristus är vår tro att vi också skall leva med honom. ⁹Vi vet ju att Kristus har uppväckts från de döda och inte mer skall dö. Döden är inte längre herre över honom. ¹⁰När han dog, dog han bort från synden, en gång för alla. När han nu lever, lever han för Gud. ¹¹Så skall också ni se på er själva: i Kristus Jesus är ni döda för synden men lever för Gud.

Rom 6:23 a a s 66 Syndens lön är döden, men Guds gåva är evigt liv i Kristus Jesus, vår herre. *(Detta betyder inte att vi ska förstå döden som ett resultat av en människas synd, vilket är en tänkbar tolkning av aposteln Paulus i Rom. Man kan också förstå Paulus så att synder urholkar relationen till Gud och därmed leder till dess sammanbrott. I döden är vi helt beroende av Gud, av Guds kärlek. Utifrån det förvånar det inte att bibeln säger att kärleken är stark som döden a a s 66)*

Rom 7:15, a a s 24-25, 32 Ty jag förstår inte mitt sätt att handla. Det jag vill, det gör jag inte, men det jag avskyr, det gör jag... Jag arma människa, vem skall befria mig från denna dödens kropp? ²⁵Men jag tackar Gud, genom Jesus Kristus, vår herre! Lämnad åt mig själv tjänar jag alltså med mitt förnuft Guds lag och med min köttsliga natur syndens lag. *(Svaret på hans fråga är inte ett åtgärdsprogram utan en bekännelse. "Men jag tackar Gud, genom Jesus Kristus vår Herre.)*

Rom 8:21a a s 69 ...att också skapelsen skall befrias ur sitt slaveri under förgängelsen och nå den frihet som Guds barn får när de förhärligas. *(Såsom skapelserelationen fanns med från början finns den också med vid dess fullbordan).*

Rom 8:24 a a s 95 I hoppet är vi räddade – ett hopp som man ser uppfyllt är inte något hopp,²⁴ vem hoppas på det han redan ser?*(Paulus knyter hoppet till det osynliga.)*

Rom 8:24 f a a s 69 I hoppet är vi räddade – ett hopp som man ser uppfyllt är inte något hopp, vem hoppas på det han redan ser? ²⁴Men om vi hoppas på det vi inte ser, då väntar vi uthålligt.

Rom 8:35 a a s 69 Vem kan då skilja oss från Kristi kärlek? Nöd eller ångest, förföljelse eller svält, nakenhet, fara eller svärd?

Rom 8:38 f a a s 69 Ty jag är viss om att varken död eller liv, varken änglar eller andemakter, varken något som finns eller något som kommer, varken krafter i höjden eller krafter i djupet eller något annat i skapelsen skall kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår herre.

Rom 12:12 a a s 95 Gläd er i hoppet, var uthålliga i lidandet och ihärdiga i bönen. *(Paulus förmanar församlingen i Rom)*

1 Kor:13:12 a a s 69 Ännu ser vi en gåtfull spegelbild; då skall vi se ansikte mot ansikte.

1 Kor 15:28 a a s 68 Men när allt har lagts under honom skall Sonen själv underordna sig den som har lagt allt under honom, så att Gud blir allt, överallt.*(Från början stod det som sagt inte klart att Jesu uppståndelse har betydelse för varje människas död. Det krävde en hel del*

teologisk reflektion att som Paulus komma till slutsatsen att Jesu uppståndelse som början på en ny ordning har relevans för varje individs död och att dess mål är att Gud blir allt, överallt.)

2 Kor 12:8-10 a a s 76 Tre gånger har jag bett Herren att den skall lämna mig i fred. ⁹Men han svarade: »Min nåd är allt du behöver.« Ja, i svagheten blir kraften störst. Därför vill jag helst skyta med min svaghet, så att Kristi kraft kan omsluta mig. ¹⁰Jag gläds åt svaghet, förolämpningar, svårigheter, förföljelser och nöd när det är för Kristi skull. Ty när jag är svag, då är jag stark.

2 Tim 1:7 a a s 12 Ty Gud har inte gett oss modlöshetens ande utan kraftens, kärlekens och självbesinningens. *(2 Tim 1:7 talar särskilt starkt i en kollektiv krissituation).*

Hebr 4:14-16 a a s 46 När vi nu har en mäktig överstepräst som har stigit upp genom himlarna, Jesus, Guds son, låt oss då hålla fast vid vår bekännelse. ¹⁵Vi har inte en överstepräst som är oförmögen att känna med oss i våra svagheter, utan en som har prövats på alla sätt och varit som vi men utan synd. ¹⁶Låt oss därför frimodigt träda fram till nådens tron för att få förbarmande och nåd i den stund då vi behöver hjälp.

Hebr 11:1 a a s 112 Tron är grunden för det vi hoppas på; den ger oss visshet om det vi inte kan se. Hebr 11:1 112 *(Inför det ovetbara liknar hoppet tron)*

1 Petr 3:15 f a a s 95 Men Herren, Kristus, skall ni hålla helig i era hjärtan. Var alltid beredda att svara var och en som kräver besked om ert hopp. ¹⁶Men gör det ödmjukt och respektfullt i medvetande om er goda sak, så att de som talar illa om ert fromma liv i Kristus får skämmas för sitt förtal. *(Hoppet står på saklig grund)*

2 Petr 3:13 a a s 23 medan ni väntar på Guds dag och påskyndar dess ankomst, dagen som får himlarna att upplösas i eld och himlakropparna att smälta i hetta. Men efter hans löfte väntar vi på nya himlar och en ny jord där rättfärdighet bor.

1 Joh 3:2 a a s 108 Mina kära, nu är vi Guds barn, men det har ännu inte blivit uppenbart vad vi kommer att bli. Vi vet dock att när han uppenbarar sig kommer vi att bli lika honom, ty då får vi se honom sådan han är.

1 Joh 4:18 a a s 47 Rädsla finns inte i kärleken, utan den fullkomliga kärleken fördriver rädslan, ty rädsla hör samman med straff, och den som är rädd har inte nått kärlekens fullhet.

1 Joh 5:11 a a s 68 Gud har gett oss evigt liv, och det livet finns i hans son.

Upp 21:6 a a s 84 Och han sade till mig: »Det har skett. Jag är A och O, början och slutet. Jag skall låta den som törstar dricka fritt ur källan med livets vatten. *(I och med uppståndelsen gör Gud anspråk inte bara på första ordet utan också på sista ordet)*

Upp 22:2 a a s 25 Mitt på den stora gatan, med floden på ömse sidor, stod livets träd, som bär frukt tolv gånger om året och ger sin skörd varje månad, och trädets blad är läkemedel för folken.